

בש"פ 1485/18 - פלוני נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון

בש"פ 1485/18

לפני: כבוד השופט י' אלרון

המבקש: פלוני

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

בקשת רשות ערר על החלטתו של בית המשפט המחוזי
תל אביב-יפו ב-עת"מ 70962-01-18 מיום 1.2.2018
שניתן על ידי כב' השופט י' טופף

בשם המבקש: עו"ד בנימין ניומן; עו"ד רחלי נח

בשם המשיבה: עו"ד עידית פרג'ון

החלטה

1. לפניי בקשת רשות ערר על החלטתו של בית המשפט המחוזי בתל-אביב (השופט י' טופף) בעמ"ת 70962-07-18 מיום 1.2.2018, בגדרה התקבל ערר המשיבה, ובוטלה החלטת בית משפט השלום בתל-אביב (השופט ר' פרי) במ"ת 25443-11-17 מיום 30.1.2018, אשר הורתה על שילוב המבקש במסגרת לטיפול באלימות במשפחה, תוך הסרת תנאי הפיקוח האלקטרוני.

2. נגד המבקש הוגש ביום 12.11.2017 כתב אישום, המייחס לו את העבירות הבאות: תקיפה סתם - בן זוג, לפי סעיף 382(ב) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין); אימים, לפי סעיף 192 לחוק העונשין; הפרעה לשוטר בשעת מילוי תפקידו, לפי סעיף 275 לחוק העונשין; ותקיפת שוטר כדי להכשילו בתפקידו, לפי סעיף 274(1) לחוק העונשין.

לפי עובדות כתב האישום, ביום 7.11.2017, לפנות בוקר, הכה המבקש בידו על ראשה של בת זוגו, המנהלת עמו מערכת יחסים מזה שנה וחצי (להלן: המתלוננת), לאחר ויכוח שהתגלע בין השניים. כשהתקשרה המתלוננת למשטרה כדי לדווח על שהתרחש, ומסרה כי "הוא מרביץ לי עכשיו", חטף המבקש את מכשיר הטלפון הנייד ממנו התקשרה, וניתק את השיחה. המבקש המשיך בתקיפת המתלוננת, בכך שהפילה לרצפה, בעט בגופה והעבירה למיטה תוך כדי שמשך בשערה.

בהמשך, התקשרה מוקדנית המשטרה למספר הטלפון הנייד של המתלוננת, אולם המבקש ענה ומסר כתובת מגורים שונה. כן איים על שוטר בעת שהתקשר לטלפון הנייד של המתלוננת, וסירב לפתוח את הדלת לשוטרים שהגיעו לדירה.

עוד מתואר בכתב האישום כי המבקש שפך נוזל אקונומיקה לעבר השוטרים שהמתינו מחוץ לדירה, וכי הנוזל פגע באחד מהשוטרים.

3. בד בבד עם הגשת כתב האישום, הגישה המשיבה בקשה למעצר המבקש עד תום ההליכים בעילה של מסוכנות. בנימוקי הבקשה נטען כי "נראה" שמערכת היחסים בין המבקש למתלוננת מאופיינת בנקיטת אלימות כלפיה, כאשר היא לא מודעת לסכנה הממשית הנשקפת מהמבקש. בכך נסמכה המשיבה על אמרת המתלוננת בהודעתה במשטרה, לפיה הוכתה על-ידי המבקש, כלשונה, "לא יותר מעשר מקרים אולי 6 או 7 פעמים".

כן צוין בבקשה כי מסוכנותו של המבקש גוברת בשל צריכת אלכוהול וכדורים, וזאת לנוכח דברי המתלוננת כי נהג באלימות כלפיה במהלך מחצית השנה שקדמה לאירוע מושא כתב האישום דנן, לאחר שעשה כן.

עוד ציינה המשיבה כי לחובת המבקש שלוש הרשעות קודמות בעבירות סמים, גניבת כרטיס חיוב והחזקת סכין בין השנים 2010-2011.

בשולי הבקשה צוין כי במהלך שהות המבקש בתא המעצר, הוא איים בהתאבדות, והופנה לבדיקה פסיכיאטרית ראשונית, כאשר בדיקתו במיון נמצאה ללא עדות למצב פסיכוטי, ללא אובדנות, וללא אינדיקציה לאשפוז פסיכיאטרי.

4. בדיון שהתקיים בבקשה למעצר עד תום ההליכים ביום 23.11.2017, הסכים בא כוח המבקש לקיומן של ראיות לכאורה, אך, יחד עם זאת, טען לכרסום ראייתי. כן העלה טענות נוספות, בין היתר, לעניין נסיבותיו האישיות של המבקש, ביניהן העובדה כי הלה עצור לראשונה בחייו וזו לו ההסתבכות הראשונה בעבירות אלימות; עברו הפלילי ישן; ומעצרו עלול לפגוע בהמשך טיפולו הפסיכיאטרי.

לפיכך, ביקש בא כוח המבקש לשחררו, והציע כמפקחים אפשריים את אביו או את אימה של המתלוננת.

5. מנגד, חזר בא כוח המשיבה בטיעוניה על עובדות כתב האישום, המלמדות, לשיטתו, על מסוכנות המבקש, תוך שטען כי יש לייחס משקל רב יותר לדבריה של המתלוננת בשיחת הטלפון למשטרה, ולעומת זאת אין לייחס משקל רב לחזרתה מהודעתה במשטרה.

6. בהחלטתו קבע בית משפט השלום את דבר קיומן של ראיות לכאורה ועילת מעצר בשל מסוכנותו של המבקש, הנלמדת הן מהמעשים המיוחסים לו כלפי המתלוננת והן מהתנהלותו כלפי השוטרים, כפי שתוארה בכתב האישום, תוך שציין כי "נתונים אלה מעידים על חוסר מורא מפני גורמי אכיפה החוק, כמו גם על פן אלים ביותר". כן התייחס בית משפט השלום לעולה מחומר החקירה, לפיו אין מדובר במקרה האלימות הראשון של המבקש כלפי המתלוננת.

יחד עם זאת, בשל נסיבותיו האישיות של המבקש, בכלל זה גילו הצעיר, הורה בית משפט השלום על עריכת תסקיר מעצר בעניינו.

7. בתסקיר המעצר בעניינו מיום 12.12.2017 (להלן: תסקיר המעצר הראשון), נמנע שירות המבחן מליתן המלצה לשחרר את המבקש ממעצר, וזאת לאחר שהעריך כי המפקחים המוצעים אינם מתאימים להפחתת הסיכון הנשקף ממנו. כלשון התסקיר:

"ניתן להתרשם כי המבקש נוטה להשליך אחריות על גורמים חיצוניים, כדוגמת האלכוהול או חבריו, מבלי שמכיר באחריותו לבחירותיו בהיבטים אלה, אינו מזהה המניעים הרגשיים העומדים בבסיס קבלת ההחלטות וממוקד בתפיסתו את עצמו כקורבן סביב הבעייתיות הנפשית עמה מתמודד".

עוד נכתב כי המבקש שלל צורך במסגרת טיפולית ייעודית בתחום ההתמכרות או האלימות, ושלל קיומה של תלות באלכוהול ובסמים או קיומם של דפוסים אלימים. יחד עם זאת, צוין כי המבקש מגלה יכולת להיענות לגבולות סמכותיים וכלליים, מבטא מוטיבציה להיענות לתנאי שחרור, בכלל זה לסמכות המפקחים המוצעים לגביו.

8. לאחר עיון בתסקיר המעצר ושמיעת אביו של המבקש, קבע בית משפט השלום בהחלטתו מיום 17.12.2017 כי ניתן להתרשם לחיוב מהאב, ואולם קיימת בעייתיות בחלופה המוצעת בשל היותה חלופת מפקח יחיד, "ולבטח שלא תוכל לסכון לאורך ימים", וזאת בנוסף למסוכנות הנשקפת מהמבקש.

משכך, הורה בית משפט השלום על הכנת תסקיר מעצר משלים בעניינו של המבקש.

9. בתסקיר המעצר המשלים שנערך בעניינו של המבקש מיום 27.12.2017, הומלץ על מעצרו של המבקש בפיקוח אלקטרוני בבית אביו, בפיקוח צמוד של האב וחברו של המבקש, שהוצע כמפקח נוסף; איסור יצירת קשר עם המתלוננת; והטלת צו פיקוח מעצר שירות המבחן למשך שישה חודשים, שיהווה גורם פיקוחי נוסף.

10. לאחר שהתרשם באופן ישיר מאביו של המבקש ומחברו, ובהתאם לתסקיר המעצר המשלים ובניגוד לעמדת המשיבה, הורה בית משפט השלום ביום 7.1.2018 כי המבקש ישהה במעצר בפיקוח אלקטרוני בבית אביו, בפיקוח של אביו וחברו, לצד הפקדת ערבויות עצמיות וערבות צד ג'; איסור יצירת קשר עם המתלוננת והרחקה ממנה; וצו פיקוח מעצרים למשך שישה חודשים. זאת תוך שציין כי הוא סבור שיש במעצר בפיקוח אלקטרוני לצד פיקוח אנושי כדי לאיין את המסוכנות הנשקפת מהמבקש.

11. ביום 24.1.2018, כשבועיים לאחר מתן ההחלטה האמורה, הונח בפני בית משפט השלום תסקיר מעצר נוסף, ובו המלצה לשחרר את המבקש לחלופה טיפולית בתחום "האלימות הזוגית" ב"בית נועם", וזאת "על מנת להפחית ולצמצם הסיכון להישנות התנהגות שולית ופוגענית" מצדו. לצד זאת, המליץ שירות המבחן להותיר על כנם את צו ההרחקה מהמתלוננת ואת איסור יצירת הקשר עמה, וכן לקבוע "חלופה מגבה" בבית האב למקרים חריגים בהם המבקש לא יוכל לשהות במקום.

לפי החלופה המוצעת, ישהה המבקש כחודשיים בתנאי פנימייה ללא יציאות, ובתום התקופה תיבחן התאמתו להמשך טיפול במסלול מרכז יום או הוסטל למשך כארבעה-שישה חודשים.

בתסקיר נאמר כי המטופלים ב"בית נועם" שוהים במקום בליווי ובפיקוח הצוות, כאשר כל חריגה מכללי הטיפול מדווחת באופן מידי לשירות המבחן.

12. על בסיס התסקיר האמור, הגיש המבקש ביום 26.1.2018 בקשה לשינוי תנאי מעצרו, ולשחרורו לחלופה טיפולית ב"בית נועם".

בא כוח המשיבה התנגד לבקשה, בטענה כי "בית נועם" אינו מוכר כחלופת מעצר, ואף לגוף נסיבות המקרה, אין הוא מתאים להוות חלופה, שכן המבקש סובל בעיקר מ"בעיית אלכוהול וכדורים", בה אין "בית נועם" מטפל.

עוד ציין כי אין ב"בית נועם" כדי לאיין את מסוכנות המבקש, בניגוד לפיקוח אלקטרוני שמאפשר מעקב "הרמטי". כן חזר בא כוח המשיבה על השתלשלות ההליכים, כפי שפורטה לעיל, ובתוך כך הדגיש את תסקיר המעצר הראשון שניתן בעניינו של המבקש, אשר הצביע על מסוכנותו.

עוד טען בא כוח המשיבה כי אין עילה לעיון מחדש בתנאי המעצר, שכן לא נרשמו שינוי נסיבות או חלוף זמן

מהחלטת בית המשפט להורות על מעצר בפיקוח אלקטרוני ובפיקוח.

13. לאחר שמיעת הצדדים, הורה בית משפט השלום ביום 30.1.2018 על הסרת הפיקוח האלקטרוני והעברת המבקש ל"בית נועם", תוך קביעה כי פיקוחו של האב ישמש כחלופת גיבוי. בהחלטתו זו הסתמך בית משפט השלום על המלצת שירות המבחן, תוך שציין כי:

"...הגיבוי שהמשיב [המבקש - י' א'] יבקש להמשיך לשהות בבית הוריו בפיקוח, לצפות בטלוויזיה ולא לעשות דבר; להיפך, העובדה כי המשיב, ושמעתי את דבריו, מוכן להירתם לטיפול כזה, שאינו פשוט, טיפול לוחץ ומסגרותי, מדברת בעד עצמה".

על החלטה זו הוגש ערר מטעם המשיבה.

14. בית משפט קמא קיבל את הערר, וקבע כי לא התקיימה בעניינו של המבקש עילה לעיון מחדש בתנאי מעצרו, מבין העילות המנויות בסעיף 52(ג) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן: חוק המעצרים), תוך שהפנה לעובדה כי בעת מתן ההחלטה על מעצר בפיקוח אלקטרוני לא עלתה כלל אפשרות לשילוב המבקש במסגרת שיקומית, וזאת לנוכח סירובו לקבל טיפול, כעולה מתסקיר שירות המבחן הראשון שניתן בעניינו.

לגוף טיעוני הערר, ציין בית משפט קמא כדלקמן:

"לא מצאתי כל הצדקה בהחלטת בית משפט קמא [בית משפט השלום - י' א'] לחריגה מהכלל, אשר התגבש בפסיקה כי לפיו בחינת האפשרות לשחרר נאשם להליכי טיפול וגמילה תיעשה ברגיל בשלב הטיעונים לעונש, ככל שירשע, ולא בשלב המעצר".

בית המשפט קבע כי המבקש אינו עומד בתנאים שנקבעו בפסיקה המצדיקים חריגה מכלל זה (בש"פ 1981/11 מדינת ישראל נ' אשר סויסה, פ"ד (3) 101 (21.3.2011)) (להלן: הלכת סויסה), שכן הוא לא השתלב במסגרת טיפולית או בהליכי גמילה טרם ביצוע העבירות בגינן נעצר; ספק אם פוטנציאל ההצלחה של הליך השיקום הוא גבוה, בשים לב לכך שהמבקש התכחש עד כה לצורך בטיפול; ולבסוף, מסוכנותו של המבקש הינה גבוהה.

בית המשפט הדגיש כי לא הובאו נתונים באשר לפיקוח שיהיה על המבקש ב"בית נועם", ולא התברר עד תום האם מדובר במסגרת נעולה או פתוחה.

על החלטה זו הוגשה בקשת רשות הערר דנן.

בקשת רשות ערר

15. לשיטת בא כוח המבקש, הבקשה דנן מעוררת שתי סוגיות משפטיות עקרוניות לדין, החורגות מעניינו הפרטני של המבקש: האחת, האם ראוי להחיל את הלכת סויסה ביחס לנאשמים המצויים בתנאי פיקוח אלקטרוני; והשנייה, האם ראוי להחיל את הלכת סויסה, אשר יוחדה לטיפול בהתמכרויות למיניהן, על הליכי טיפול בעבירות אלימות.
16. באשר לסוגיה הראשונה, מציין בא כוח המבקש כי השמתו של נאשם במעצר בפיקוח אלקטרוני, תוך שילובו חזרה בקהילה, מלמדת על מסוכנותו המופחתת ביחס להשמתו במעצר מאחורי סורג ובריח. בנוסף, לנוכח האינטרס הציבורי של שיקום המבקש, יש לקדם בברכה הליך טיפול העשוי להפחית את מסוכנותו כבר בשלב הנוכחי. בנסיבות אלה, טוען בא כוח המבקש, כי אין מקום להחיל את הלכת סויסה.
17. באשר לסוגיה השנייה, טוען בא כוח המבקש כי אין להחיל הלכה זו על טיפול בעברייני אלימות. לשיטתו, נוכח המאפיינים הייחודיים של בעיות אלימות במשפחה, יש להעדיף את האינטרס הטיפולי-שיקומי. בפרט נטען כי בנסיבות של עבירות אלו, אין לעמוד על קיומו של התנאי לפיו על הנאשם להתחיל בהליכי טיפול מיוזמתו בטרם ננקטו הליכים פליליים.
18. עוד נטען כי שגה בית משפט קמא בקביעתו כי לא התגבשו נסיבות המצדיקות עיון חוזר בתנאי המעצר, זאת מאחר שעל-פי לשון סעיף 52(ג) לחוק המעצרים, שירות המבחן יכול לפנות באופן עצמאי בבקשה לשינוי תנאי מעצר, ובמקרה דנן אכן הוגש תסקיר הממליץ על חלופת מעצר ב"בית נועם" ביוזמת שירות המבחן, כאמור.
19. המשיבה עומדת על התנגדותה לשחרור המבקש לחלופה טיפולית בשלב זה, תוך שטענה כי עניינו של המבקש אינו עומד בתנאים שנקבעו לקבלת בקשה לרשות ערעור ב"גלגול שלישי".
- לגוף הטענות, גורסת המשיבה כי מאפייניהן הייחודיים של עבירות אלימות במשפחה, המסוכנות המורכבת והגבוהה העולה מהמבקש, והיעדר נתונים ברורים לטיב החלופה המוצעת והפיקוח שניתן במסגרתה, מובילים למסקנה כי אין לשחרר את המבקש לחלופה טיפולית.

דין והכרעה

20. לאחר עיון בבקשה ובנספחיה, כמו גם בתגובת המשיבה, הגעתי לכלל מסקנה כי דין הבקשה להידחות.
- הלכה ידועה היא כי רשות ערר על החלטה בעניין מעצר תינתן רק במקרים המעוררים שאלה משפטית, החורגת מעניינו הפרטי של המבקש, או בהתקיים נסיבות חריגות (בש"פ 9993/17 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (21.1.2018)).

אני סבור כי הבקשה דנן אינה נמנית עם מקרים חריגים אלה. למעלה מן הצורך, אתיחס להלן לטענותיו של המבקש.

21. טענת המבקש לפיה אין להחיל את הלכת סויסה על מעצר בפיקוח אלקטרוני, דינה להידחות, שכן בית משפט זה קבע כי הלכה זו תחול גם בעניינו של נאשם המצוי בפיקוח אלקטרוני (בשפ 1902/16 אברהם מוטולה נ' מדינת ישראל, פסקה 13 (21.3.2016)).

22. טענתו השניה של המבקש הינה, כזכור, כי אין להחיל הלכה זו על עבירות אלימות במשפחה. לכך אין בידי להסכים.

23. עבירות אלימות במשפחה פוגעות בתא הקרוב והאינטימי ביותר של האדם, שאמור לספק לו ביטחון וקירבה. לא אחת קורבנות עבירות אלימות במשפחה אינם מודעים לסכנה הנשקפת להם, ולעיתים קרובות נוטים להאשים את עצמם באירועים האלימים.

ברור על כן כי קיימת חשיבות רבה לשימוש בכלים טיפוליים, לצד ענישה ראויה, בעבירות אלו. לא בכדי הסמיך המחוקק את בתי המשפט להטיל צו טיפול בקהילה על נאשם שהורשע, או נאשם שנקבע שעבר את העבירה ללא הרשעה (סעיף 86 לחוק העונשין).

24. יחד עם זאת, אני סבור כי אף בעבירות אלימות במשפחה נכון להחיל את הכלל, לפיו עיתויים הראוי של הליכי הטיפול והשיקום הוא, על-פי רוב, בשלב גזירת הדין וריצוי העונש, וכי שליחת המבקש להליך טיפולי טרם שהסתיים ההליך הפלילי בעניינו תהא חריג לכלל. התנאים שנקבעו בהלכת סויסה לקיומו של חריג זה, שנועדו להבטיח את כנות רצון הנאשם להשתקם ואת הצלחת הטיפול, לצד מתן מענה הולם למסוכנות הנשקפת ממנו, יפים גם לעניינו. זאת בשים לב לדגשים הבאים.

באשר לתנאי הראשון, העוסק בשאלה האם הנאשם החל בהליכי טיפול טרם ההליך המשפטי בעניינו, אני סבור כי תנאי זה חל גם בנסיבות של עבירות אלימות במשפחה. אכן, פניה יזומה שנעשתה טרם ההליך המשפטי ולא בעקבותיו, יש בה כדי ללמד על כוונה כנה להשתקם, לא רק בשל היותו של הנאשם נתון תחת מורא הדין. יחד עם זאת, אין זה תנאי הכרחי. גם אם נאשם הביע את רצונו בטיפול רק לאחר שהחל ההליך המשפטי בעניינו, אין בכך כדי למנוע חלופה טיפולית, ככל שבית המשפט השתכנע שרצונו כן.

ככל שהדבר נוגע לתנאי השני בדבר פוטנציאל הצלחת הטיפול, איני מוצא טעם להבחין בין עבירות סמים לעבירות אלימות במשפחה, שכן חשיבותו קיימת גם בעבירות אלה.

לבסוף, יש לשקול את מסוכנות הנאשם, והאם יש במיקום והאופן בו מתנהלים הליכי הטיפול המוצעים כדי לתת מענה הולם ולאיים את מסוכנותו. אני סבור כי בעבירות אלימות במשפחה יש לייחס משקל מיוחד לתנאי זה, בדגש על הערכת המסוכנות הנשקפת כלפי בני משפחתו של הנאשם.

חיזוק למסקנתי זו נמצא גם בקיומה של עילת מעצר סטטוטורית, המקימה חזקת מסוכנות המתייחסת לנאשם

לו מיוחסות עבירות אלימות בבן משפחה (סעיף 21(א)(1)(ג)(5) לחוק המעצרים), וכן בהלכה הפסוקה, לפיה, ככלל, אם שוכנע בית המשפט בקיומן של ראיות לכאורה לביצוע עבירות אלימות במשפחה, יורה על מעצרו של הנאשם עד תום ההליכים אלא בהתקיים נסיבות מיוחדות ויוצאות דופן (ראו, למשל, בש"פ 7626/06, פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (27.9.2006)).

לנוכח האמור, ברור כי בעת שחרור נאשם בעבירות אלימות במשפחה לחלופה טיפולית בשלב המעצר, יש להבטיח כי הליכי הטיפול יאיינו את מסוכנותו, באופן שיבטיח הגנה הולמת לבני משפחתו.

מובן כי תנאים אלו אינם מהווים רשימה סגורה, וכל מקרה ייבחן לגופו.

25. במקרה דנן, לאחר עיון בתסקירי המעצר ובהחלטת בית משפט קמא, לא מצאתי כי עניינו של המבקש מצדיק סטייה מהכלל, לפיו הליכי טיפול יינקטו, ככלל, בשלב ריצוי העונש. זאת בשים לב להחלטת בית משפט קמא, לפיה אין בחלופה שהוצעה כדי לאיין את מסוכנות המבקש במידה הנדרשת. משהתרשם בית משפט קמא ממסוכנותו הגבוהה של המבקש, הן בשל הפגנת האלימות כלפי המתלוננת הן בשל התנהלותו ואיומיו כלפי השוטרים, וזאת לצד עברו הפלילי של המבקש ומנהגו לצרוך אלכוהול, בדין הורה על ביטול החלטתו של בית משפט השלום לשלוח את המבקש לחלופת מעצר במסגרת טיפולית שאין בה כדי לאיין את מסוכנותו.

26. סוף דבר, הבקשה נדחית.

ניתנה היום, כ"א באדר התשע"ח (8.3.2018).

שׁוֹפֵט